

8. Орловська К.О. Вікові особливості формування життєвої перспективи старших підлітків// Наука і освіта. – №1-2. – 2008. – С. 75-77.
9. Побірченко Н.І. Ступенева професійна орієнтація учнів загальноосвітньої школи /Неоніла Побірченко // Гу-маніст. вісн. Переяслав-Хмельниць. держ. пед. ун-ту ім. Григорія Сковороди: Наук.-теор. зб. – Переяслав-Хмельницький, 2006. – С.172-174.
10. Побірченко Н.А. Профорієнтаційна установка учнівської молоді на вибір професій ринкової економіки/ Н.А. Побірченко // Актуальні проблеми психології.: Психо-фізіологія. Психологія праці. Експериментальна пси-хологія/ За ред. С.Д. Максименка / ІВЦ Держкомстату України. – К., 2007. – Том 5. – Вип. 6. – С. 263-269.
11. Павлютенков Е.М. Формирование мотивов выбора про-фессии. – К.: Радянська школа, 1980. – С. 39-41.

In the article on the basis of theoretical analysis of researches of domestic and foreign scientists the modern state of decision of problem of professionally oriented setting development for teenagers. Clarification of maintenance is done concept – criterion basis of research professionally oriented setting.

Key words: conceptual and criterion basis, professionally-oriented setting, adolescent, research.

Отримано: 15.12.2009

УДК 159

О.М. Легун

ПОНЯТТЯ САМОВИЗНАЧЕННЯ У ПСИХОЛОГІЇ

Проблема самовизначення особистості у психології розглядається через призму індивідуального життєвого шляху, досвіду особистості. Це поняття наповнюється різними змістами, залежно від того, на який аспект самовизначення спрямовує свою увагу дослідник. Виокремлюють такі види самовизначення: життєве, особистісне, соціальне, професійне. Стрижнем самовизначення є постановка особистістю життєвої мети та визначення цілей.

Ключові слова: самовизначення; життєве, особистісне, соціальне, професійне самовизначення; життєвий шлях; мета; ціль.

Проблема самоопределения личности в психологии рассматривается через призму индивидуального жизненного пути, опыта личности. Это понятие наполняется различными смыслами в зависимости от того, на какой аспект самоопределения направляет свое внимание исследователь. Выделяют такие виды самоопределения: жизненное, личностное, социальное, профессиональное. Стержнем самоопределения является постановка личностью жизненной цели.

Ключевые слова: самоопределение; жизненное, личностное, социальное, профессиональное самоопределение, жизненный путь; цель.

Актуальність. Самовизначення належить до переліку фундаментальних питань психології самодетермінації й особистісного вибору. Проблему самовизначення розглядають у філософії й художній літературі як проблему свободи вибору й волі особистості.

Мета дослідження полягає у з'ясуванні поняття самовизначення у психології.

Завдання – проаналізувати різні підходи до питання самовизначення, з'ясувати залежність різних видів самовизначення від життєвої мети особистості.

У зарубіжних концепціях і теоріях особистості самовизначення розглядають у контексті вивчення життєвого шляху людини. Здійснити вільний вибір – означає знайти оптимальне співвідношення між особистими бажаннями й можливостями, з одного боку, можливостями й потребами суспільства – з іншого.

Так, А. Маслоу відзначав, що у творчій людині поєднуються якості зрілої й незалежної особистості з дитячою простодушністю, відвертістю і свіжим інтересом до всього нового. Цінностями такої людини є істина, добро, краса, справедливість, досконалість. Самореалізація для неї – це праця, метою якої є досягнення досконалості в тому, що вона покликана зробити. Така людина прагне бути не просто фахівцем, а гарним фахівцем, а тому завжди займається своїм розвитком (Маслоу А., 1967). Очевидні аналогії з дослідниками радянської доби, які вважали працю не лише джерелом соціального впливу, але й творчого натхнення. На нашу думку, основною ідеєю, парадигмою сприйняття праці як універсальної системотворчої одиниці є ще дарвіністські ідеї дев'ятнадцятого століття, які вплинули на розвиток науки загалом у 20-му столітті, й великою мірою впливають і сьогодні.

К.Роджерс вважав, що в основі усвідомлюваного або неусвідомлюваного вибору свого шляху лежить співвіднесення

людиною своїх бажань і прагнень. Порівняння “реального Я” й “ідеального Я” дозволяє індивідові актуалізувати власний потенціал. Він відзначав, що, якщо індивід відмовляється усвідомити значну частину свого досвіду, його творчість може бути патологічною або соціально шкідливою. Коли ж людина відкрита всім сторонам свого досвіду і всі її відчуття усвідомлюються, створене нове скоріше буде творчим і для неї самої, і для інших. Тенденція руху вперед реалізується тільки за умови ясного сприйняття й адекватної символізації людиною своїх виборів, перевірки своїх гіпотез, розрізнення нею прогресивної і регресивної поведінки (Роджерс К., 1979).

Е. Еріксон, описуючи кризу, характерну для юнацького віку, вводить поняття “ідентичність”, яке можна розглядати як аналог поняття “самовизначення”. Він розуміє ідентичність як тотожність самому собі (незмінність особистості в просторі) і цілісність (спадкоємність особистості в часі). Ідентичність – це почуття надбання, адекватності й володіння особистістю власним “Я” незалежно від зміни ситуації. Пошук ідентичності (самовизначення), на його погляд, не може здійснюватися ізольовано своїм внутрішнім взором углиб самого себе. Поряд із власною ідентичністю, особистість формує групову ідентичність, сприймаючи і порівнюючи себе зі значущими іншими. Еріксон вважає, що якщо молода людина успішно справилась із пошуком ідентичності, то в неї з’являється розуміння хто вона, де перебуває й куди йде. Кризу ідентичності найчастіше характеризує нездатність визначити подальший життєвий шлях, пасивне очікування, продовження дитинства (Еріксон Е., 1996).

К.Хорні відзначає, що для задоволення своїх прагнень, іноді нав’язуваних суспільними шаблонами, людина вже з дитинства виробляє основні стратегії, або особистісні орієнтації стосовно інших людей: рух до людей; рух проти людей; рух від людей (Хорні К., 1993).

А.Адлер вперше використав термін “життєвий стиль особистості”, за своїм змістом близький до поняття “самовизначення”. Життєвий стиль особистості він розглядає як те, що людина адресує світу і самій собі: її мета, спрямованість, устремління і ті підходи, які вона використовує для розв’язання життєвих проблем. А.Адлер відзначав, що людина активно прагне одних переживань й уникає інших, вибірково перетворює й інтерпретує досвід, створюючи індивідуальну схему аперцепції й формуючи різні патерни взаємодії зі світом. Процеси формування життєвої мети, стилю життя, уявлень про себе й про світ, власне кажучи, є творчими актами (Адлер А., 1997).

Розуміння самовизначення у вітчизняній психологічній науці спирається на ідею Л.С. Виготського про те, що зміна власної поведінки є фундаментом людської психіки й свідомості: суб'єкт проявляється у тому, що він робить і як творить. Тому він є тим, чим його зробила власна діяльність, а за напрямком його діяльності можна направляти й формувати його самого (Виготський Л.С., 1983). Не можемо не підкреслити, що сучасна психологічна література прикладного напрямку з категорії “зроби своє життя кращим” наповнена правилами та порадами змінити спочатку себе – і тоді світ навколо зміниться. Зміни потрібно починати з позитивного мислення і, майже за Виготським, позитивних дій.

Беручи за основу активну перетворювальну функцію суб'єкта, у тому числі перетворення свідомості, мислення, С.Л.Рубінштейн розглядає проблему самовизначення у світлі висунутого ним принципу детермінізму – “зовнішні причини діють, переломлюючись через внутрішні умови”. Вчений показав, що ключовим моментом у розумінні феномена самовизначення є взаємодія людини з навколишнім світом. Ставлення людини до самої себе, яке є ключовим моментом у розумінні феномена самовизначення, значною мірою залежить від того, як сама людина ставиться до оточуючих і оточуючі до неї. Така активність характеризує людину як суб'єкта життя.

Проблема самосвідомості, за С.Л.Рубінштейном, є насамперед проблемою визначення свого способу життя. Узагальнюючи, можна виділити два способи існування людини: перший – це життя, яке не виходить за межі безпосередніх зв'язків, у яких живе людина. Людина перебуває всередині самого життя: всяке її ставлення – це ставлення до окремих явищ, а не до життя загалом. Другий спосіб існування виводить людину на вищий рівень, пов'язаний з появою ціннісно-сміслового визначення життя. С.Л.Рубінштейн назвав людину суб'єктом власного життя. Особистість активно будує умови свого життя і своє ставлення до нього. Відповіддю на питання, наскільки гідним було життя, є усвідомлення того, наскільки відповідальним був життєвий вибір. Життєвий шлях людини не зводиться до її біографії, тому що історія життя людини відкладається не тільки в події або вчинки, але й у внутрішні психічні структури, що змінюють саму особистість. Така особистість і є суб'єктом власного життєвого шляху, активним творцем свого життя (Рубінштейн С.Л., 1986).

К.О.Абульханова-Славська обґрунтувала принцип вивчення особистості з т.з. способу її існування, що одержало назву

принципу життєдіяльнісних взаємин особистості (Абульханова-Славська К.О., 1991). Центральним моментом самовизначення є самодетермінація, власна активність, усвідомлене прагнення людини зайняти певну позицію в житті. К.О. Абульханова-Славська поєднує в понятті “життєвий шлях людини” такі явища, як життєва спрямованість (сенс життя, життєва філософія, “лінія життя”), талант і життєвий досвід. Життєвий шлях особистості має єдині для всіх людей виміри, аспекти, проблеми, але способи їхнього розв’язання і втілення глибоко індивідуальний. Вона вводить поняття “життєве самовизначення” і розуміє його як вибір життєвого стилю й способу життя людини, що припускає високий ступінь волі вибору й діапазон маневру. Авторка вказує, що життєвий шлях не тотожний професійному, але вони утворюють систему, яка в основі містить у собі професійний шлях. Усе-таки життєвий шлях без улюбленої професійної справи позбавлений сенсу для багатьох людей.

Життєве самовизначення полягає у переході від безпосереднього, імпульсивного прийняття рішень до справжнього вибору, справжнього самовизначення. Воно припускає вміння приймати рішення й діяти на основі свідомо ухваленого рішення. Дослідниця підкреслює, що від того, як складається система відносин, залежить самовизначення й суспільна активність особистості. Особистість проходить три рівні становлення. Перший, вихідний, рівень визначається “невиокремленістю “особистості з ходу подій життя й зміни його умов”. На наступному рівні особистість починає виділятися, самовизначатися стосовно подій, відбувається стабілізація особистісних якостей. Третій рівень пов’язаний із самовизначенням власного життя, він менш підданий впливу обставин. На останньому, четвертому, рівні особистість виступає як суб’єкт життєдіяльності, для якої характерне знання про те, чого вона хоче, про свої можливості в подоланні соціальних обставин [1].

Отже, у своєму русі людина переходить від стихійного способу життя до такого, котрий вона визначає сама. Суть цього визначення у виборі умов, у виборі освіти, тієї професії, які максимально відповідали б особливостям особистості, її бажанням, здібностям у побудові відповідної стратегії життя.

На думку К.О. Абульханової-Славської, можна виділити три основні ознаки життєвої стратегії: вибір способу життя, розв’язання протиріччя “хочу – маю” і створення умов для самореалізації та творчий пошук. Авторка вважає, що особистість можна назвати зрілою, якщо вона здатна встановлювати свій “поріг” задоволеності

матеріальними потребами й починає розглядати їх як одну з умов життя, направляючи свої життєві сили на інші справи. “Ця здатність особистості перемикає свої життєві прагнення з матеріальних цінностей на інші і є показником того, що вона почала жити особистим життям” [1]. З одного боку, не можна не погодитись з авторкою, що тільки людина, яка не зацікавлена на матеріальному, проживає творче насичене життя. З іншого – згадується піраміда А. Маслоу, в якій постулюється думка про те, що людина починає самоактуалізовуватись, коли у неї, насамперед, задовільнені базові, у тому числі й матеріальні потреби. На сьогоднішній день з’явилося багато популярної психологічної літератури на кшталт “Як стати багатим”, і ця література користується неабияким попитом. Це можна пояснити низкою причин: по-перше, пострадянська людина має можливість читати, аналізувати, роздумувати стосовно багатства-бідності, що було не дуже зручною темою за радянських часів у період загальної рівності чи, точніше, загальної бідності. По-друге, стрімкі зміни соціального устрою виокремили як дуже багатий, так і дуже бідний прошарок населення, так що ми на власні очі бачимо, що “багатство поряд”. По-третє, підрастає молоде покоління, яке більш прагматично й раціонально ставиться до життя і серед цінностей цього покоління багатство, гроші посідають далеко не останнє місце. Тому питання, чи можна жити насиченим, творчим життям у бідності, залишається відкритим для обговорення і філософського осмислення. Зі свого боку можемо додати, що у нашому дослідженні ціннісних орієнтацій, осмислення себе, сенсу життя після 2008 року з’явилося багато відповідей, що люди бачать сенс свого життя у матеріальному благополуччі, у забезпеченні своєї сім’ї.

Як зазначалося вище, поняття “самовизначення” вживається в різних значеннях – особистісне самовизначення, життєве самовизначення, соціальне самовизначення, професійне самовизначення. Саме такі види самовизначення представлені у концепції професіоналізму А.К.Маркової [4].

Життєве самовизначення – це визначення себе щодо загальнолюдських критеріїв сенсу життя й реалізація себе на основі цього самовизначення.

Особистісне самовизначення – це визначення себе щодо вироблених у суспільстві (і прийнятих даною людиною) критеріїв становлення особистості й подальша реалізація себе на основі цих критеріїв.

Соціальне самовизначення – це визначення себе щодо вироблених у суспільстві (і прийнятих даною людиною) критеріїв

приналежності до відповідної сфери суспільних відносин і певного соціального кола, співвіднесення себе з деяким колом професій.

Професійне самовизначення – це визначення людиною себе щодо вироблених у суспільстві (і прийнятих певною людиною) критеріїв професіоналізму: просто приналежність до професії або одержання фахової освіти, відповідно й оцінювання себе із цих позицій.

А.К.Маркова вважає, що життєве самовизначення як виконання людиною свого призначення лежить в основі інших видів визначення себе і починається з першого дня життя. Життєве самовизначення проявляється у різних сферах життєдіяльності: у професійній, навчальній, сімейній та ін. По суті, мова йде про вибір того або іншого способу життя людини (Маркова, 1996). Дослідниця виокремлює ознаки, етапи будь-якого самовизначення:

- з'ясування людиною власних особливостей, рис, якостей, можливостей, здібностей;
- вибір критеріїв, норм оцінювання себе, “планки” для себе, точки відліку координат на основі системи ідеалів, цінностей: що треба для соціуму, чого від мене чекають, які з цих вимог соціуму я приймаю для себе;
- визначення своїх наявних на сьогоднішній день якостей, які відповідають необхідним нормам, прийняття або неприйняття себе: чи відповідаю я на сьогоднішній день цим нормам, що я можу зробити, яка сьогодні моя особистість тощо;
- передбачення своїх завтрашніх потенційних якостей, які відповідають необхідним нормам, прийняття або неприйняття себе у ситуації завтрашнього дня: що я можу зробити завтра, якою можу стати особистістю, професіоналом;
- побудова своїх цілей, завдань, планів (близьких, середньовіддалених, віддалених) для розвитку в себе необхідних якостей, для прийняття себе: чого я хочу і як я маю діяти;
- перегляд людиною застосовуваних критеріїв та оцінок;
- пересамовизначення – людина заново приймає або не приймає себе, потім цикл може повторюватися.

Непрямим свідченням триваючого процесу самовизначення (і пересамовизначення, зміни цінностей) людини є зовнішні зміни, які вона здійснює у своєму житті – змінює професію, коло знайомих, спосіб життя та ін. [4].

Отже, стрижнем життєвого самовизначення є вибір особистістю, яка формується, життєвих цілей. Життєва мета – це

головний мотив у загальній ієрархії мотивів, які спонукають людину до дії. Можемо припустити, що здатність до зміни життєвого шляху, мети залежить від пластичності-ригідності психіки, що певним чином залежить від вроджених особливостей швидкості психічних процесів та від віку людини. Недаремно шістнадцятирічна людина не бачить для себе обмежень у власній самореалізації, – дайте мені точку опори і я переверну весь світ, – це девіз тінейджерів. З віком відбувається корекція життєвих планів, задумів, самосприйняття і самовизначення у бік наближення до реального життя, як правило, масштаби задумів зменшуються. Тому людина середнього або похилого віку мала б адекватно сприймати себе і свої можливості і не зазіхати на щось величне або незвичне. На щастя, історія розвитку людства наводить і протилежні приклади: люди, які не обмежують себе ні часом, ані простором, ні іншими суспільними умовностями досягають результатів у будь-якому (в тому числі і поважному) віці. Важливим чинником, що протистоїть інволюції психічних процесів, є творча діяльність. Історія науки і мистецтва знає чимало прикладів продуктивної творчості після сімдесятирічного віку. Наприклад, Жан-Батіст Ламарк, Галілео Галілей, Іван Павлов, Віктор Гюго, Бернард Шоу, Лев Толстой та інші. Психологічними чинниками інтелектуальної активності людини у старому віці є широта інтересів, прагнення до самореалізації, передавання наступному поколінню життєвого досвіду. Чим масштабніша особистість, тим більше виражена її спрямованість на майбутнє, соціальний прогрес. Не можна пройти осторонь і нашого сучасника Уільяма Стайга, автора казки “Шрек”, за мотивами якої було знято серію голлівудських мультиплікаційних шедеврів. Цікавим є те, що Стайг почав писати книги, коли йому стало далеко за шістдесят, а дитячого улюбленця Шрека створив у вісімдесят три роки.

На жаль, середньостатистичний громадянин вірить у те, що психічні функції з віком згасають, період творчості пройшов, життєва мета не повинна виходити за рамки, прийняті у певному суспільстві, тобто демонструє виразні ознаки ригідності психічних процесів, і життя підтверджує його правоту.

Серед численних підходів до проблеми самовизначення варто виокремити підхід, до якого звертаються частіше, ніж до інших. Це модель російського сучасного психолога М.Р.Гінзбурга, в якій самовизначення розглядається як феномен ціннісно-сислової природи, воно є активним визначенням своєї позиції щодо соціально-значущих цінностей, до умов життєдіяльності в

суспільстві. За М.Р.Гінзбургом, самовизначення характеризується заняттям активної позиції, яка має ціннісно-смыслову природу [3].

Дослідник виокремлює життєве поле особистості як сукупність індивідуальних цінностей, змістів і простору реальної дії – актуального і потенційного, що охоплює минуле, сьогодення й майбутнє, у рамках якого і розгортається професійне й життєве самовизначення (Гінзбург М.Р., 1996).

М.Р. Гінзбург вважає, що психологічне сьогодення існує як дійсність: його функцією є саморозвиток. Він розглядає вертикальну та горизонтальну систему координат щодо психологічного сьогодення. Вертикальною складовою вважає самосвідомість, тобто орієнтацію в ціннісно-сенсовому змісті індивідуальної свідомості. Горизонтальну складову психологічного сьогодення, яка належить до просторово-тимчасової площини, відносить до самореалізації, тобто реальної дії щодо втілення цінностей і змістів у різних видах діяльності.

Аналогічно виокремлено психологічні простори для минулого й майбутнього. Зокрема минуле, що існує як “досвід”, по вертикалі (у ціннісно-значеннєвій площині) представлене установками й відносинами, а в горизонтальній площині (просторово-тимчасовій) – досвідом у його традиційному розумінні. Відповідно психологічне майбутнє в ціннісно-значеннєвій площині представлено уявною проекцією себе в майбутнє, а в просторово-тимчасовій – конкретним плануванням свого життя в часі, тобто життєвими й професійними планами.

На підставі цього М.Р.Гінзбург виокремлює такі типи особистісного самовизначення: гармонійне, стагнующе, безтурботне, безперспективне, негативне, захисне, фантазійне, прагматичне, гедоністичне, залежне, бездуховне, пасивне, невротичне, бездіяльне, відстрочене [3]. Як бачимо, з п’ятнадцяти запропонованих автором типів самовизначення тільки гармонійне є ідеальним, усі решта мають долю девіацій. Хоча, на нашу думку, кожен індивід у процесі саморозвитку переходить з одного типу самовизначення на інший, на якихось етапах може застрягати, але особистісний саморозвиток асоціюється все-таки з гармонійним самовизначенням.

Вивчення життєвого шляху особистості неможливе без урахування особистісної організації часу: саме особистість об’єднує у собі минуле, сьогодення і можливе майбутнє. Т.М. Березіною на основі аналізу минулого й сьогодення встановлений принцип співвіднесення усвідомлених і неусвідомлюваних особливостей особистісної організації часу, розроблена спеціальна методика, що

дозволяє відтворити життєвий шлях особистості у вигляді низки уявних образів минулого, дійсного й можливого майбутнього [2].

Українська дослідниця Т.М.Титаренко розглядає час як тканину реальності, що стосується психічного життя людини та утворює його суть. “Свідомість рівнозначна пам’яті, і наше минуле завжди з нами, збагачуючись у міру старіння” [6, с.43]. Сучасна людина переобтяжена матеріальним чинником, але це суперечить людській природі, протистоїть індивідуальності, пригальмовує творче начало.

Сучасні вчені чимдалі активніше досліджують організацію часу, часову перспективу, траспективу. Вивчають життєвий хронотоп людини, будують особистісні типології, досліджують не лише власне уявлення, але й ставлення, оцінку успішності-неуспішності власного життя.

Отже, у вітчизняній і зарубіжній психології проблему самовизначення особистості розглядають у контексті дослідження життєвого шляху людини. Накопичено певний теоретичний та емпіричний багаж у розробці питань життєвого й професійного шляху особистості. Поняття “самовизначення” наповнене різними авторами різним змістом й уживається сьогодні в широкому діапазоні значень – від прийняття життєво важливих рішень до одноактних учинків. Загалом феномен самовизначення характеризується дослідниками як здатність особистості вирішувати проблеми, які стоять перед нею у певному проміжку часу, підставою для прийняття рішень є усвідомлення власних переконань, мотивів, цінностей. Малодослідженими залишаються структурні елементи самовизначення: особистісне, життєве, соціальне, професійне, організація їх у відкриту систему, що самоорганізовується.

Список використаних джерел

1. Абульханова-Славская К.А. Стратегия жизни / К.А.Абульханова-Славская. – М., 1991.
2. Березина Т.Н. Многомерная психика. Внутренний мир личности / Т.Н.Березина. – М.: ПЕР СЭ, 2001. – 320 с.
3. Гинзбург М.Р. Психологическое содержание личностного самоопределения / М.Р.Гинзбург// Вопросы психологи. – № 3. – 1994.
4. Маркова А.К. Психология профессионализма / А.К.Маркова. – М: Международный гуманитарный фонд “Знание”, 1996.
5. Рубинштейн С.Л. Человек и мир / С.Л. Рубинштейн. – М., 2003.

6. Титаренко Т.М. Життєвий світ особистості у межах і за межами буденності / Т.М.Титаренко. – К.: Либідь, 2003. – 376 с.

Self-determination is one of the fundamental concepts of psychology. Vital self-determination consists in transition from spontaneous impulsive decision-making to real self-determination. In their development individuals advance pass from spontaneous way of the life to that they choose themselves.

Key words: Self-determination; self-determination; vital, personality, social, professional self-determination; vital way; purpose.

Отримано: 28.12.2009

УДК 159.923.3 “71”.001.361 : 378

А.М. Лукіяничук

МОДЕЛЬ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ

У статті розглянуто основні підходи до визначення та вивчення професійної ідентичності як проблеми підготовки майбутніх вчителів. Автор зосереджує увагу на складових компонентах професійної ідентичності. На матеріалах теоретичного аналізу проблеми у вітчизняній та зарубіжній літературі розроблено модель розвитку компонентної структури професійної ідентичності.

Ключові слова: професійна ідентичність, образ професійного “Я”, комунікативний компонент, емпатійний компонент, емоційно-вольовий компонент.

В статье рассмотрены основные подходы к определению и изучению профессиональной идентичности как проблемы подготовки будущих учителей. Автор концентрирует внимание на составляющих компонентах профессиональной идентичности. На материалах теоретического анализа проблемы в отечественной и зарубежной литературе разработана модель развития компонентной структуры профессиональной идентичности.

Ключевые слова: профессиональная идентичность, образ профессионального “Я”, коммуникативный компонент, эмпатийный компонент, эмоционально-волевой компонент